Ympäristöministeriö
Vesi- ja luontoympäristöosasto
Johtava asiantuntija Minna Torkkeli

Eduskunnan Asunto- ja ympäristöjaosto
26.9.2025

HE 99/2025 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2026

Luonnonsuojelu ja vesiensuojelu hallituksen esityksessä valtion talousarvioksi vuodelle 2026
Luku 35.10

1. Luonnonsuojelun rahoitus

Talousarvioesityksen 35.10. -luvun mukainen luonnonsuojelun rahoitus on vuonna 2026 noin 102,5 miljoonaa euroa, sisältäen momentit 35.10.21 Eräät luonnonsuojelun menot, 35.10.52 Metsähallituksen julkiset hallintotehtävät sekä 35.10.63 Luonnonsuojelualueiden hankinta- ja korvausmenot. Rahoitusta on noin 2,5 milj. euroa vähemmän kuin vuoden 2025 talousarviossa. Luonnonsuojeluvarojen pääasiallisia käyttökohteita ovat Helmi-elinympäristöohjelma, METSO-ohjelman jatkaminen sekä Metsähallituksen julkiset hallintotehtävät. Luonnonsuojeluvaroista rahoitetaan myös mm. laji-, luontotyyppi- ja maisemansuojeluun liittyviä toimia, avustuksia luonnonvaraisten eläinten hoitoloille ja Luontopaneelin toiminta. Määräraha laskee Metsähallituksen julkisten hallintotehtävien momentilla 35.10.52 erityisesti valtionhallinnon tuottavuusohjelman säästöjen myötä.

Luonnonsuojelun rahoitus talousarvioissa vuosina 2022–2025 ja talousarvioesityksessä 2026, kohdistuminen Helmi- ja METSO-ohjelmiin, milj. €

Momentti	**2022**	**2023**	**2024**	**2025**	**TAE2026**
35.10.21 Eräät luonnonsuojelun menot	**25,7** H: 23,3	**12,8** H: 9	**15,6** H: 12	**15,6** H: 12	**15,5** Helmi: 12
35.10.63 Luonnonsuojelualueiden hankinta- ja korvausmenot	**44,1** M: 27 H: 7,5	**46,6** M: 24 H: 5	**37,6** M: 20 H: 5	**39,4** M:21 H: 5,5	**39,4** METSO: 19 Helmi: 5
35.10.52 Metsähallituksen julkiset hallintotehtävät	**58,1** H: 13	**50,7** H: 3	**49,6** H: 4	**50,1** H: 4	**47,6** Helmi: 7

Helmi-elinympäristöohjelma

Helmi-elinympäristöohjelma on ympäristöministeriön ja maa- ja metsätalousministeriön yhteinen ohjelma, jonka avulla parannetaan heikentyneiden luontotyyppien ja lajien elinympäristöjen tilaa koko maassa. Helmi-ohjelman toimet perustuvat maanomistajien vapaaehtoisuuteen ja usean organisaation yhteistyöhön. Kohteina ovat lintuvedet, suot, metsät, perinneympäristöt sekä pienvedet ja rannat. Ohjelmassa on asetettu heikentyneiden tavoitteita vuoteen 2030 ulottuvia tavoitteita sekä luonnonsuojelualueille että niiden ulkopuolisille alueille. Helmi-ohjelma on keskeinen osa kansallisten ja kansainvälisten luonnon monimuotoisuuden suojelun tavoitteiden toimeenpanoa.
Vuoden 2025 syyskuun alkuun mennessä Helmi-ohjelmassa on koko ohjelman aikana suojeltu soita yli 30 000 hehtaaria ja ennallistettu soita yli 22 000 hehtaaria. Metsiä on hoidettu ja ennallistettu yli 600

kohteella, mikä on sisältänyt niin lehtojen ja paahdeympäristöjen kuin lajikohteidenkin hoitoa sekä ennallistamispolttoja suojelualueiden metsissä. Purouomia on kunnostettu yli kaksisataa kilometriä ja poistettu kalojen vaellusesteitä. Rantaluonnon, kuten hiekkarantoja ja dyynejä on kunnostettu yli sadalla kohteella. Perinnebiotooppeja Helmi-ohjelmassa on kuluneiden vuosien aikana kunnostettu lähes 4000 hehtaaria. Helmi-ohjelma on myös laajan Priodiversity LIFE -hankkeen merkittävin omarahoituksen lähde.

Luonnonsuojelun rahoituksesta kohdentuu Helmi-ohjelman toteutukseen vuoden 2026 talousarvioesityksessä yhteensä noin 24 milj. euroa. Tästä n. 5 milj. euroa ohjautuu soiden vapaaehtoiseen suojeluun momentilta 35.10.63. Noin 12 milj. euroa kohdentuu etenkin elinvoimakeskusten kautta muun muassa ostopalveluina ohjelman toimenpiteisiin momentilta 35.10.21. (luku tarkentunut, talousarvioesityksen luvun 35.10 taulukossa 15 milj. euroa). Lisäksi samalta momentilta maksetaan SYKEstä hankittavia asiantuntijapalveluita ja ohjelman tavoitteita tukevia muita hankkeita (mm. arvokkaiden lintuvesikohteiden vieraslajipetojen torjuntaa). Näiden lisäksi Metsähallituksen rooli Helmi-ohjelman toimeenpanossa on keskeinen. Vuoden 2026 talousarvioesityksestä Metsähallituksen Luontopalvelujen Helmi-ohjelman toimeenpanoon kohdistuu n. 7 miljoonaa momentilta 35.10.52.

Helmi-ohjelmakauden puolivälissä, vuoden 2025 lopussa ohjelman ympäristöministeriön hallinnonalan vastuulla olevista toimenpiteistä on saavutettu arviolta noin 41 % vuoteen 2030 ulottuvista tavoitteista. Nykyisellä ohjelman resurssitasolla Helmi-ohjelman tavoitteiden edistyminen on hidastunut, eikä valtioneuvoston periaatepäätöksen mukaista tavoitetasoa saavuteta vuoteen 2030 mennessä.

METSO-ohjelma

Maanomistajien vapaaehtoisuuteen perustuvan METSO-ohjelman toimikausi päättyy vuoden 2025 lopussa. Uuden ohjelmakauden valmistelu aloitettiin vuonna 2024 ja uutta ohjelmakautta koskevan päätösehdotus on tällä hetkellä lausuntovaiheessa. Uudesta ohjelmakaudesta päätetään valtionneuvoston päätöksellä luonnonsuojelulain 14 §:n mukaisesti.

Nykyinen ohjelmakausi (2008–2025) on saavuttanut ympäristöhallinnon osalta sille asetetut määrälliset tavoitteet, joilla tavoiteltiin pysyvän luonnonsuojelualueverkoston kehittämistä 96 000 hehtaarin suuruisella alueella. Ohjelma ei kuitenkaan ole pystynyt pysäyttämään ohjelman ylätason tavoitteena ollutta metsäluonnon monimuotoisuuden heikkenemistä, vaan sen saavuttamiseksi tarvitaan ohjelmaa laajempia toimia koko yhteiskunnassa.

Momentin 35.10.63 määrärahataso mahdollistaa METSO-ohjelman vuositavoitteeksi noin 3 000 hehtaaria vuodelle 2026. Määrärahaa tähän varataan alustavasti noin 19 milj. euroa. Kuluvaan vuoteen verrattuna METSO-ohjelmaan pystytään osoittamaan vuonna 2026 vähemmän määrärahaa johtuen lunastuslain korvausperusteiden muutoksesta. Muutos korottaa luonnonsuojelulain rajoitusten perusteella maksettavia korvauksia ja korotus joudutaan kattamaan vähentämällä vapaaehtoisen luonnonsuojelun rahoitusta. Ohjelmakohtaisten kustannusten arviointia vaikeuttaa tällä hetkellä keskeneräinen aluehallintouudistus ja momentilta maksettavien rauhoitettujen eläinten aiheuttamien vahinkojen määrä.

METSO-ohjelmalla on ollut hyvä vastaanotto maanomistajien keskuudessa ja suojelutarjonta ylittää ohjelman määrärahatason. METSO-ohjelman kustannukset ovat nousseet viime vuosina merkittävästi puun markkinahinnan nousun myötä.

Metsähallituksen luonnonsuojelutehtävät

Metsähallituksen Luontopalvelujen osalta talousarvioesitys vuodelle 2026 on n. 2,5 milj. euroa pienempi kuin vuonna 2025. Luontopalvelut hoitaa lähes koko maamme luonnonsuojelualueita ja tuottaa maksuttomia retkeilypalveluja. Lisäksi Luontopalveluilla on vastuu lukuisista kulttuuriperintökohteista. Luontopalveluilla on tärkeä rooli heikentyneiden elinympäristöjen tilan parantamisessa sekä lajien ja

luontotyyppien inventoinnissa ja seurannassa. Metsähallituksen luontopalvelut on siten keskeisesti tukemassa lajien ja luontotyyppien uhanalaistumiskehityksen pysäyttämistä ja EU:n biodiversiteettistrategian kansallista toimeenpanoa. Metsähallituksen Luontopalveluiden rahoituksesta vuoden 2026 talousarvioesityksessä kohdistuu Helmi-ohjelman toimeenpanoon n. 7 milj. euroa vuodessa, minkä avulla ohjelman toteutus etenee n. 5 % vuositahdilla Luontopalvelujen kokonaistavoitteesta. Laskennallisesti Helmi-ohjelman etenemisen tulisi Luontopalvelujen osalta olla vuosina 2026–2030 yli 11 % vuodessa, jotta kokonaistavoite saavutettaisiin.

Tuottavuusohjelman säästö Luontopalveluille vuodelle 2026 on 1,2 milj. euroa, mutta sen ei ennakoida kohdentuvan varsinaisiin luonnonsuojelun edistämistehtäviin. Suurimpia säästöjä haetaan kiinteistöomaisuudesta ja rakennuskannasta. Lisäksi mm. kulttuuriperinnön hoidossa sekä maastopalveluissa tehdään priorisointia.

2. Vesiensuojelun rahoitus

Talousarvioesityksen 35.10. -luvun mukainen vesiensuojelun rahoitus on vuonna 2026 noin 18,8 miljoonaa euroa, sisältäen momentit 35.10.23 Itämeren ja vesiensuojelun edistäminen ja 35.10.61. Vesien- ja ympäristönhoidon tukeminen. Momentilta 35.10.61 rahoitetaan myös pilaantuneiden alueiden kunnostamista 1 521 000 eurolla, joka näkyy taulukon 2 luvuissa, mutta ei lasketa mukaan vesiensuojelun rahoitukseen. Rahoitusta on noin 1,1 milj. euroa vähemmän kuin vuoden 2025 talousarviossa.

Valtioneuvoston vuonna 2021 hyväksymissä vesien ja merenhoitosuunnitelmissa vuosille 2022–2027 esitetään tarvittavat toimet vesien ja Itämeren hyvän tilan saavuttamiseksi ja ylläpitämiseksi. Vesien- ja merenhoidon suunnitelmat toteuttavat samalla myös koko Itämeren toimintaohjelmaa (Baltic Sea Action Plan, HELCOM). Suomi raportoi EU Komissiolle vesien- ja merenhoidon toimenpiteiden edistymistä vuodenvaihteessa 2024–2025. Vesienhoidon toimenpiteistä kokonaisuutena noin kaksi kolmannesta oli käynnissä vuonna 2024, mutta toimialojen ja toimenpiteiden välinen vaihtelu on suurta.

Vesien ja meren tilan parantamiseen tähtäävän Ahti-ohjelman (2023–2027) kautta valtio myöntää avustuksia ja mahdollistaa asiantuntijatuen toimien toteutukseen sekä edistää alueellisten toimijoiden, kuten kuntien, yritysten ja yhdistysten yhteistyön syntymistä. Varsinais-Suomessa Saaristomeren valuma-alueella toteutettavaa Saaristomeri-ohjelmaa hallinnoidaan osana Ahti-ohjelmaa. Vesiensuojeluvaroista rahoitetaan myös valtion vastuulla olevat vesistöseurannat.

Taulukko 2. Vesiensuojelun rahoitus talousarvioissa ja lisätalousarvioissa vuosina 2022–2025 ja talousarvioesityksessä 2026, milj. €

Momentti	**2022**	**2023**	**2024**	**2025**	**TAE2026**
35.10.23 Itämeren ja vesien suojelun edistäminen	13,015	12,635	11,735	15,335	**12,235**
35.10.61 Vesien- ja ympäristönhoidon tukeminen	29,272	47,892	16,292	6,042	**8,042**

Momentin 35.10.23. määrärahasta käytetään 7 210 000 euroa vesien ja meren tilan parantamisen Ahti-ohjelman toteutukseen eri puolilla Suomea, Saaristomeren tilan parantamiseen, vesien- ja merenhoidon suunnitteluun, pohjavesialueiden tarkistamiseen ja pohjavesien riskienhallinnan edistämiseen, vedenalaisen meriluonnon kartoitukseen ja kestävän käytön tukemiseen sekä ympäristön tilan ja toimenpiteiden vaikuttavuuden arviointiin ja kehittämiseen. Vuonna 2026 käynnistyy laaja-alainen yli 25

milj. euron vuosina 2026–2033 toteutettava EU-rahoitteinen ACWA LIFE -hanke, jonka valtion omarahoituksesta merkittävä osa maksetaan tältä momentilta. Hankkeen tavoitteena on tukea vesien- ja merenhoidon toimenpideohjelmien toimeenpanoa.

Vesien- ja merenhoidossa määrärahaa käytetään mm. elinvoimakeskuksissa, Lupa- ja valvontavirastossa sekä tutkimuslaitoksissa vesien- ja merenhoitosuunnitelmien laadintaan, vesien tilan ja ihmistoiminnan vaikutusten arviointiin, pohjavesialueiden luokituksen ja rajausten tarkasteluihin, toimenpiteiden toteutukseen sekä viestintään. Määrärahaa käytetään myös VELMUn (Itämeren vedenalaisen meriluonnon kartoitusohjelma) inventointeihin pääasiassa Metsähallituksessa.

Määrärahasta käytetään 5 025 000 euroa vesi- ja meriseurantojen maasto- ja laboratoriotehtävien hankintaan sekä vesien- ja merenhoidon tiedonhallinnan palveluiden hankintaan. Tämä määräraha käytetään pääosin Lupa- ja valvontavirastossa, joka vastaa maastotehtävien ja laboratorioanalyysien ostopalveluiden hankinnoista. Määrärahalla edistetään kustannustehokkaiden uusien ympäristöseurantojen kehittämistä ja tietojen entistä avoimempaa käyttöä jatkamalla PISARA-vesitietojärjestelmän kehittämistä.

Momentilta 35.10.61 vesiensuojeluun kohdistuu 6 521 000 euroa, joka käytetään pääosin elinvoimakeskuksissa vesien- ja merenhoitosuunnitelmia ja niitä edistävää Ahti-ohjelmaa toteuttaviin avustus- ja tukihankkeisiin. Momentin rahaa voidaan myöntää avustuksina pohjavesialueiden suojelusuunnitelmien laatimiseen ja päivittämiseen.

Ahti-ohjelma

Ahti-ohjelma käynnistyi vuoden 2024 alussa jatkaen yhtenä ohjelmana aiempien Vesiensuojelun tehostamisohjelman, Ravinteiden kierrätysohjelman ja Saaristomeri-ohjelman toimintaa. Se toteuttaa pääministeri Orpon hallitusohjelman vesien ja meren, varsinkin Saaristomeren, tilan parantamiseen liittyviä kirjauksia. Ohjelma edistää mm. hankkeille myönnettävien valtion avustusten ja peltojen kipsikäsittelyjen kautta vuosien 2022–2027 vesienhoitosuunnitelmien ja merenhoitosuunnitelman tavoitteita ja toimenpiteiden toteutumista. Toimenpiteet mm. parantavat pinta- ja pohjavesien tilaa vesistöissä ja valuma-alueilla. Vesien ja meren hyvän tilan tavoite edellyttää useissa sadoissa järvi-, joki-, rannikko- ja pienvesikohteissa ulkoisen kuormituksen vähentämistä sekä vesien kunnostustoimia. Ne myös tehostavat maa- ja metsätalouden vesiensuojelua ja ilmastomuutokseen sopeutumista erityisesti valuma-aluelähtöisillä luontopohjaisilla vesienhallinnan ratkaisuilla

Ahti-ohjelmassa alueelliset toimijat, kuten yritykset, kunnat ja yhdistykset toimivat puhtaiden vesien puolesta. Valtion avustukset auttavat sitouttamaan alueellisia toimijoita ja kanavoimaan yksityistä rahoitusta vesien ja meren tilaa parantaviin hoitotoimiin, jotka myös osaltaan turvaavat yhdyskuntarakenteen toimivuutta ja viihtyvyyttä parantaen alueiden käytön, kaavoituksen ja vesihuollon sekä kunnan muiden vesiensuojeluun vaikuttavien toimialojen yhteistyön toimintamalleja kaupunkien hulevesien ja jätevesien hallinnassa. Lisäksi ne tukevat kuntien, yritysten, yhdistysten ja muiden paikallisten toimijoiden muodostamien vesiensuojelutyötä edistävien yhteistyöverkostojen toimintaa ja kehittymistä.

Ohjelma keskittyy neljään teemaan: Ravinnekuormitus kuriin, Resurssit talteen ja käyttöön, Maan rakenne kuntoon ja Haitta-aineet hallintaan ja käsittää näiden lisäksi Saaristomeri-ohjelman. Ahti-ohjelmalla tavoitellaan mahdollisimman suurta paranemaa vesien ja meren tilaan koko Suomessa ja Saaristomeren alueella erityisesti. Samalla edistetään ravinneomavaraisuutta ja huoltovarmuutta, vahvistetaan luonnon monimuotoisuutta ja hillitään ilmastonmuutoksen etenemistä.

Vuoden 2024 lopussa peltojen kipsinlevityksellä saatiin estettyä 36 fosforitonnin joutuminen mereen ja vuoden 2025 syyskuulle tultaessa kipsiä oli levitetty kaikkiaan lähes 75000 peltohehtaarille. Vuonna 2024 päättyneiden ravinteiden kierrätyksen hankkeiden myötä aiempaa laadukkaamman kierrätyksen piiriin

saatiin noin 9,3 tonnia typpeä (t N/vuosi) ja 11,7 tonnia fosforia (t P/vuosi). Lisäksi yhdyskuntien jäteveden puhdistamoiden energiahankkeissa aikaansaatiin vuosittainen sähköenergian säästö 471 MWh. Vuoden 2025 syyskuuhun mennessä oli käynnistynyt 21 uutta hanketta yhteensä 5,9 miljoonan euron arvosta. Ravinnekuormitus kuriin -teemassa päättyi vuonna 2024 arviolta 181 hanketta, joissa toteutettiin lähes 130 vesiensuojelurakennetta, kuten kosteikkoa, laskeutusallasta, luonnonmukaista pohjapatoa tai kaksitasouomaa, sekä kunnostettiin vähintään 60 000 hehtaarin alalla järvien ja rannikon valuma-alueita. Hankkeiden toteutukseen arvioitiin osallistuneen noin 500 eri tahoa, joista miltei 350 oli yksityisiä maanomistajia.

Peltojen kipsikäsittely jatkuu vuonna 2026. Käytössä olevan budjetin supistuttua, kipsikäsittely keskittyy Saaristomeren ja Suomenlahden valuma-alueille tavoitteena 5000 hehtaarin levityspinta-ala. Ravinteiden kierrätyksen ja ravinteikkaiden biomassojen käytön edistämiseksi sekä vesistöjen kunnostamiseksi on tavoitteena toteuttaa valtionavustushaut Resurssit talteen ja käyttöön, Ravinnekuormitus kuriin ja Haitta-aineet hallintaan teemoissa yhteensä noin 6 milj. euron edestä. Saaristomeri-ohjelmaa toteutetaan muiden teemojen toimenpiteillä sekä lisäksi alueelle kohdennetuilla erityistoimenpiteillä, kuten Saaristomeren valuma-alueella käynnistettävä tulosperusteiseen rahoitukseen perustuva peltojen fosforiluvun alentamiseen tähtäävä pilotti ja vapaaehtoisuuteen perustuva peltolohkokohtaisen ravinnetietovarannon perustaminen sekä tukien laajentaminen kipsin ohella rakennekalkkiin ja kuituihin.